

Egyetemi tehetséggondozás – tudósképzés?

Szakértői kerekasztal-beszélgetés a felsőoktatási tehetséggondozásról

■ A tehetséggondozás a felsőoktatásban kitüntetett jelentőséggel bír Magyarországon és Európában is. A felsőoktatási tehetséggondozásnak vannak régi, jól működő hagyományai, de a felsőoktatást érintő változások kapcsán a tehetséggondozásnak is választ kell adni az új kihívásokra, mint a tömegesedés vagy a kétciklusú képzés. Szakértőinkkel a tehetséggondozás lehetőségeiről, problémáiról, feladatairól, a tehetséggondozás folytonosságáról és az együttműködés lehetőségeiről beszélgettünk. ■

Beszélgetőtársaink voltak:

Dr. Balogh László – a Magyar Tehetséggondozó Társaság elnöke, DETEP szakmai vezetője

Dr. Cziráki Szabina – az Országos Tudományos Diákköri Tanács titkára

Demeter Endre – survey és kutató szociológus, a *Szakkollégiumi helyzetkép felmérése* című kutatás elemzője

Harsányi Szabolcs Gergő – a Pro Scientia Aranyérmesek Társaságának elnöke

Dr. Horváth László – az ELTE Eötvös Collegium igazgatója

FeMú: Kerekasztal-beszélgetésünk aktuális témája a tehetséggondozás a felsőoktatásban. A tehetség fogalmának nagyon sok megközelítése létezik. Melyik összetevőjét tartják legfontosabbnak, ha a tehetséget a saját szakterületükről közelítik meg?

Balogh László: Nehéz lenne különbséget tenni azon elemek között, amelyek a tehetséget prezentálják. Pszichológus vagyok, és pszichológiai megközelítésben éppen olyan fontos az egyik elem, egyik lába a tehetségnek, mint a másik. Bizonyítja a gyakorlat is, hogy ha bármelyik elem hiányzik, akkor nem működőképes a fogalom. Azoknak a modelleknek, amelyek immáron

lassan száz éve alakulnak – az utóbbi két-három évtizedben különösen sok készült ezekből –, mindegyik mozzanata fontos. Egy bizonyos általános értelmességet feltételeznek, különösen az intellektuális szférában. De nyilván egy speciális területen is tehetségesnek kell lenni az illetőnek, például a nyelv, a történelem vagy a matematika terén. Továbbá kiemelik, hogy kreatív-nak is kell lennie, és hogy nagyon fontos a motiváció. Ha ennek a négy tényezőnek az egyike is hiányzik, akkor tulajdonképpen elég nehezen bontakozik ki a tehetség. Szunnyadhat, de valójában nem jutunk messzire a fejlesztésben sem, és nyilvánvalóan megfelelő környezetet kell biztosítanunk ahhoz, hogy ezek kialakuljanak. Ezért különbséget a négy elem között nem tennék.

Demeter Endre: Annyival egészíteném ki ezt, hogy a felsőoktatásba kerülők számára különösen fontos, hogy legyen közeg is. Mert bár az nagyon jó, ha valaki intelligens, motivált és kreatív, de ha nem találja meg azt a környezetet, ahol ki tud bontakozni, akkor nem tud sikeres lenni – ebben pedig rendkívül nagy szerepe van az őt körülvevő embereknek. Klasszikusan a mester-tanítvány viszonyok azok, amelyekre ennek kapcsán először gondolni szoktunk, de legalább ennyire fontosnak tartom a kortárs csoport szerepét is. Azaz ahhoz, hogy legyenek világra szóló eredmények, a felsőoktatáson belül meg kell jelennie egy sajátos tehetségfajtának, amelynek az a szerepe, hogy megteremtse a megfelelő közeget. A közeget teremtő tehetségek nem feltétlenül nem kiemelkedően okosak, nincsenek újító gondolataik, s talán még nem is nagyon motiváltak szakmailag, viszont rendkívül érdeklődőek, nagyon jó szervezőkészséggel rendelkeznek, és képesek maguk köré gyűjteni olyan embereket, akik inspirálják egymást. Az ilyen közegek intézményesüléseként tekinthetünk a szakkollégiumokra is.

FeMű: *Sok sikeres hallgatóval találkoznak. Van-e valami közös jellemzőjük ezeknek a hallgatóknak?*

Horváth László: Nem értek a tehetségmodellekhez, ismereteim szakkollégiumi igazgatói tapasztalataimból származnak. Régi hagyományainkat követve próbáljuk megtalálni a felsőoktatásba bekerülő tehetségeket. Az Eötvös Collegiumnak van erre egy régi, történelmi terminusa, a fejkopogtatás. Ez tulajdonképpen ma is a szakkollégiumi felvételit jelenti. A kifejezés arra utal, hogy nem az a lényeg, hogy valaki kívülről fújja-e a Pallas- vagy a Révai-lexikon tartalmát, hanem tud-e gondolkodni, tud-e termékeny módon összekapcsolni ismereteket. Mi ezért „kopogtatjuk” a fejeket a legkülönbélebb, nem feltétlenül a szakokhoz kötődő kérdésekkel, így próbálunk képet alkotni a jelentkezők képességeiről. Erről a megélt gyakorlatról és tapasztalatról tudok tehát beszámolni, mert őszintén megvallva még magam számára is nehezen tudnám pontosan meghatározni, mi is az a tehetség.

FeMű: *Beszélgetőtársaink között akad olyan is, aki hallgatóként és oktatóként is érintett a témában.*

Harsányi Szabolcs Gergő: A Pro Scientia Aranyérmesek Társaságának elnökeként kaptam meghívást a mai beszélgetésre, de elsősorban most nem a társaság véleményét képviselem. A Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Pszichológiai Intézetében tanítok, ahol részt veszek a tehetséggondozásban oktatóként is. Nem látom át az egész rendszert.

Úgy tudnám ezt megfogalmazni, mintha az egész rendszer egy nagy társasház lenne, és én csak egy kis szobát látok ebből, azt, hogy a mi intézetünkben ez hogyan zajlik. Nálunk eléggé komoly a tehetséggondozás, elsősorban a TDK-mozgalom keretei között. A tehetség definíciójához nem is tudnék sokat hozzátenni, de a közeget mindenképpen kiemelem. Ha valamilyen problémát keresünk, akkor – ami nekem az egész rendszeren belül eszembe jut – az az, hogy vannak okos vagy tehetséges hallgatók, hívjuk őket bárhogy, de kell a motiváció, tehát az, hogy odamenjenek a tanárhoz, és bekopogjanak. A probléma, amit látok ebben a „kis garzonlakásban a nagy társasházban belül”, nem látva át az egész rendszert, hogy a tanárok, akik nagyon jól tudnak gondolatokat átadni, nagyon jó ötleteket tudnak adni ahhoz, hogy a tehetségek kibontakozzanak, nem motiváltak arra, hogy folytassák a tehetséggondozást. A Pszichológiai Intézetünkben nagy hagyománya van a tehetséggondozásnak, ezt jól mutatja, hogy 2003 óta mindig van egy Pro Scientia aranyérmes hallgatónk. Ehhez tudni kell, hogy több egyetemen képeznek pszichológusokat, és nálunk csak 40-50 fős évfolyamok vannak. A TDK-zóink körülbelül 70%-ánál a tanároknak a 30%-a látja el a témavezetői tevékenységet. Sokan egyszerűen nem motiváltak, pedig nagyon jó tanárok, nagyon jó témavezetők lennének. Ezt látom egy nagy problémának, bár most nem is a tehetség oldaláról közelítettem meg a dolgot. Tehát a kopogás megvan az ajtón, csak van, amelyik tanár azt mondja, hogy rendben, ez jó dolog, de nem érdekel, mert túlzottan időigényes.

FeMű: *Az OTDK-ra számos területről érkeznek hallgatók és oktatók. Önök is azt tapasztalják, hogy a tanárok ennyire szűk szelete érintett a tehetséggondozásban?*

Cziráki Szabina: Egy-egy OTDK előtt négy félévben lehet intézményi TDK-konferencián részt venni. Most március-áprilisban kerül sor a XXXI. OTDK-ra, amelyet megelőzően 13 099 pályamunkát mutattak be a hallgatók, akiket körülbelül 15-16000 témavezető segített. De ebben benne vannak már a duplikációk is, tehát azok az esetek, amikor egy-egy oktató több pályamunkánál fordul elő témavezetőként. Ebből látszik, hogy elég nagy létszámról beszélünk. De azért itt a tömeges felsőoktatás és a kétciklusú képzés kérdésköre is megjelenik már. Ezért nagyon lényeges, hogy az önmenedzselés képessége meglegyen a hallgatóban. Sok olyan tapasztalatunk van, hogy a hallgató, amennyiben eléggé motivált, elkötelezett, akkor addig megy, amíg meg nem találja magának a közeget. Van olyan, hogy karok között mozognak hallgatók, mert olyan témát találnak, amihez ez szükséges. Ehhez valóban a témavezető személye is kulcsfontosságú. Arra is láttunk példát, hogy valaki nem az adott témában a legtehetségesebb, de talál egy olyan témavezetőt, aki viszont be tudja vonni a kutatómunkába, és ez is nagyon sokat jelent. Ez is mutatja, hogy igen soktényezős ez a kérdés. Ráadásul az OTDK-t 16 tudományterületi szekcióban rendezik meg, és látszik, hogy területenként nagyon eltérőek a hagyományai annak, hogyan válogatják a tehetséget. A tömeges képzésben különösen nehéz a hallgatóknak. Jogász vagyok, nálunk 250-300 fős volt egy évfolyam, ekkora létszám mellett nehéz kitűnni. A hallgatónak kell kezdeményezni, odamenni az oktatóhoz, aki lehet, hogy ezt nem fogadja szívesen, és ez az olyan negatív visszajelzés egy 18 éves fiatal életében, ami ha nem is feltétlenül törés, de nehezen feldolgozható élmény.

FeMű: *Hogyan találjuk meg a tehetséget? Milyen lehetőségek és eszközök vannak a kiválasztásra?*

Horváth László: Az ELTE-n belül a tehetséggondozásnak két alapvető pillére van, a tudományos diákköri konferencia és a szakkollégiumi tevékenység. Vannak nagyon tiszteletreméltó egyéb kezdeményezések is, mint például a honoráriorképzés bevezetése, intézményesítése. A régi támogatási formák közül ez az ún. egyéni tanulmányi rendhez hasonlít, amelynek keretében a hallgató saját megfontolása, tervezett előmenetele szerint válogatta össze a különböző kurzusokat. A szakkollégium a tutorálással és a jó értelemben vett folyamatos odafigyeléssel olyan tanulmányi keretet biztosít a hallgatók számára, amely rendszeres kiegészítő tanulmányokat és kutatási lehetőséget jelent. A tudományos diákköri tevékenységben sajnos van bizonyos esetlegesség: vajon a hallgató felkeresi-e tanárát, a tanárban megvan-e a késztetés, hogy fogadja a hallgatót, mindez nagyban függ az egyéni felelősségérettől is. A jó tanárnak törődnie kell azzal, hogy ha a valóban tehetséges hallgató teljesíti a képzési előírásokat, segítse őt a pályán kibontakozni. Az Eötvös Collegiumban műhelyek működnek. A szakkollégista hallgató ezekben a műhelyekben kiegészítő képzést kap, mindvégig szinte kézen fogva vezetjük, miközben folyamatosan terelgetjük, és felkészítjük a TDK-dolgozatok, nemzetközi és hazai konferenciák megméretéseire. A szakkollégium a jogok és követelmények szempontjából jól körülhatárolható, állandó háttérrel biztosít, amelynek meghatározó eleme a bentlakás, a diákok életközössége. Nem véletlen, hogy sok eredményesen teljesítő TDK-zó hallgató szakkollégista is egyben, ez a két támogatási rendszer véleményem szerint tökéletesen kiegészítheti, pontosabban erősítheti egymást.

Balogh László: Ahogy itt hallottuk, többféle eleme van a tehetség keresésének a felsőoktatásban is. Visszamennek kicsit a történelemben, amikor én hallgató voltam, akkoriban elsősorban azon múlt, hogy az embert megtalálták-e vagy sem, hogy a hétköznapi tapasztalat alapján, szemináriumokon, foglalkozásokon, szakdolgozat, TDK során az értéke föl villant-e. Ha igen, akkor az a tanár, akihez tartozott, mindjárt lecsapott rá vagy segített neki. A tömegoktatás teljesen új helyzetet hozott. 2000-ben, amikor újra egységesült a Debreceni Egyetem, a bölcsészkar dékánja voltam, és Fésüs László lett az egyetem rektora. Ő vetette fel, hogy hozzunk létre egy új rendszert arra, hogyan találjuk meg a tehetségeseket. Mert amíg a bölcsészkaron az 1990-es években még 140 hallgató volt egy évfolyamon, 2000-ben már 700, pszichológia szakon azelőtt volt 20-30 hallgatónk, 2000-ben 100-120, most meg már 150-200. Ahogy már beszéltünk róla, a hallgatók között is különbség van, az egyiknek van bátorsága, és bekopogtat, a másiknak meg nincs, így soha nem találjuk meg. Éppen ezért nekünk is kell keresni a tehetséget. A mi programunkban, ha talál az oktató olyan hallgatót, jelöltet, akivel érdemes foglalkozni, ő maga ajánlhatja. Bejelentkezhet a hallgató is, ha van kedve hozzá, és akkor segítünk, hogy legyen egy tutora, mentora. De a 2000-ben bevezetett debreceni tehetségprogramnak legfontosabb eleme az volt, hogy szisztematikus tehetségkeresést kezdtünk el. Az első éves tanulmányi eredményből indultunk ki, az egyéni jelentkezést és az oktatói jelölést sem kizárva. Részben általános intellektuális képesség, részben motiváltság alapján egy rangsort készítettünk minden karnak, akik ezek után szakmailag is értékelték a hallgatókat. Végül a programba bekerült 500-600 fő. A tömegoktatás korában elengedhetetlen, hogy a tehetséggondozás rendszerben működjön. Sokat megtalálnak ma is, de annak idején a pszichológushallgatókkal szinte együtt éltünk, még a nyolcvanas, kilencvenes évek elején is. Kevesen voltunk, mindenki ismert mindenkit, és tényleg sikerült

megtalálni az értékeket. Ma már ez lehetetlen. És valóban, nagy a veszélye annak, hogy azok a hallgatók, akik csöndesebbek, szerényebbek, nem mernek be se kopogni, kimaradnak.

Demeter Endre: A szakkollégiumok gyakorlatilag a hallgatói erőforrásoktól működnek. Ha van is egy tanári gárda, hallgatók nélkül nincsen tartalom. Elengedhetetlen, hogy évről évre kampányoljanak, és megtalálják azokat az embereket, akikről azt gondolják, hogy a közösség részeivé tudnak válni. A szakkollégium tulajdonképpen közösségi tehetséggondozó forma, egy tehetségesnek tűnő aspiránssal kapcsolatban fontos például azt kideríteniük, hogy antiszociális-e, hogy fogják-e tudni integrálni. Nyilván ahol a szakkollégium működése nem műhelyrendszerű, ott ez a kérdés még inkább fölmerül. A potyautasokat vagy járadékvadászokat is szűrni kell valahogy, akik csak farvízen eveznek, és nem tesznek be a közösbe. Ezért a szempontok mások, mint a tehetséggondozás más formáinál.

Fontosak a diszciplináris különbségek is, a szakkollégiumi heterogenitás. Egy jogász vagy társadalomtudományi szakkollégium esetében a hallgatók tudományos területükön gyakorlatilag önjárók: könnyen tudnak saját témát találni, abban elmélyedni, és ehhez megtalálni saját egyetemükön, főiskolájukon kívüli olyan embereket, akik tudnak ebben segíteni. Teljesen más például az orvosképzés, ahol a szakkollégisták nem fognak bemenni egy kórházba, és ott kipróbálni, hogy milyen is lehet szívsebésznek lenni, mert őket ez érdekelné.

Amiről még beszélni szeretnék, és itt többször felmerült már, az az oktatói motiváció. Nem olyan régen végeztünk egy kutatást a Nemzeti Kiválóság Program ösztöndíjrendszerének kapcsán. A program célja, hogy ösztöndíj segítségével lehetővé váljon, hogy kimagasló tudományos és innovációs tevékenységet végezzenek az egyetemi, főiskolai oktatók. Az interjúkban felmerült viszont az is, hogy nagyon szép meg nagyon jó, hogy valaki kiemelt ösztöndíjakat kap a fizetésen túl a kutatói tevékenységhez, csak hogy ezután ezzel fognak foglalkozni, és nem az oktatással meg a tehetségekkel. Nagyon fontos lenne egy ilyen programba beemelni azt is, hogy akik a tehetséggondozásban részt vesznek, azoknak a munkája is legyen elismerve nagyjából hasonló súllyal, mint azoké, akik kiváló tudományos teljesítményt érnek el. Mert a jövő generáció szempontjából ez is rendkívül fontos.

Cziráki Szabina: Az OTDT tavaly elindította a Tehetségútlevél Programot azzal a céllal, hogy a köznevelésben már felfedezett tehetségeket – egy viszonylag szűk körrel, az OKTV-döntősökről van szó –, közvetítettük a tudományos diákkörök irányába, és megkértük az intézményi TDK-tanácsokat, hogy vegyék föl ezekkel a diákokkal a kapcsolatot az első év második félévében, és tájékoztassák őket a TDK lehetőségeiről. Ha megoldható, akkor egy témavezető felé irányítsák őket, és nézzék meg, hogy az a fiatal, aki a köznevelésben már valamilyen eredményt elért, be tud-e kapcsolódni a tudományos diákköri tevékenységbe az intézményekben. A TDK-tanácsok nagyon hálásan fogadták ezt a kezdeményezésünket, és jelezték, hogy számítanak a folytatására. Egyébként több intézmény ezt már előttünk saját maga is elkezdte, megnézték, milyen versenyeken voltak sikeresek a hozzájuk bekerülő hallgatók. Ez egy jó irányvonal lehet annak érdekében, hogy a felsőoktatásban kevesebb idő fordítódjon a tehetség kiválasztásra éppen azért, mert a hároméves képzés nagyon-nagyon rövid idő arra, hogy a nagy létszámú (200-300 fős) évfolyamokon megtalálják és érdemben segítsék a tehetségeket.

FeMú: *Többször előkerült, hogy a tehetségekkel foglalkozó szakembereknek milyen a helyzete ma. Részesülnek ezek a szakemberek valamilyen tehetséggondozással kapcsolatos képzésben? Kell-e őket egyáltalán külön képezni erre?*

Balogh László: Ez egy nagyon érdekes dolog. Világszerte az a kiindulási pont most már két-három évtizede, hogy szükség van a tehetségekkel foglalkozók képzésére. De nyilvánvalóan másfajta képzést igényel egy közoktatásban tehetséggondozó szakember, tanár, mint a felsőoktatásban tutoráló. Ez utóbbiaknak nem gondolnám, hogy képzésre lenne szükségük, inkább egy másfajta konzultációs rendszerre, beszélgetésre. Eleve más eszközök is állnak rendelkezésre. Amíg a közoktatásban szervezett formák vannak, tanórai keret, csoportos, délutáni foglalkozás, a felsőoktatásban döntően az egyéni mentori, tutori feladatkör a meghatározó, mely sokkal könnyebben kialakítható. És ahány oktató, illetve tehetség, annyiféle stílusban működhetnek együtt. A szociabilitás kérdéséhez ide kapcsolódva, tényleg bekerülnek olyan gyerekek is a tehetségprogramokba, akik nem feltétlenül szociális lények, de nagy értékek. Őket valahogy meg kellene menteni, mert nyilvánvalóan, ha hagyjuk őket, akkor előbb-utóbb önmagukat passzírozzák ki a rendszerből. Ezért vezettük be a karrier-tanácsadást, aminek a szakmaspecifikus részén túl van egyfajta személyiségépítési, személyiségfejlesztési eleme is. Ez nyilván automatikusan akkor is megy, amikor a mentor, a tutor együtt dolgozik a hallgatóval, de ez már néha meghaladja az ő kompetenciáját. Ez a kettősség, egyfelől a szakmai oldal, másfelől a pszichológiai oldal, lehetővé teszi, hogy ezek a gyerekek is konszolidáltabbak legyenek, és meg tudjuk menteni azokat az értékeket, amelyeket a szakmai területen föl-villantanak.

FeMú: *Az elmondottak alapján összegezhetjük úgy, nem is elsősorban a tehetséggondozó képzése az, ami fontos, hanem az, hogy legyen összekapcsolódás azok között, akik a tehetséggondozást végzik?*

Balogh László: Szeretnék még annyit hozzátenni egy már korábban elhangzott gondolathoz, hogy ha van az egyetemnek egy, minden kart átfogó tehetséggondozó rendszere, az magában hordozza azt, hogy fontos elismerni azoknak a kollegáknak a munkáját, akik ebben részt vesznek. A Debreceni Egyetem szenátusa erre külön kitüntetést alapított.

FeMú: *Az OTDT elég sokat tesz az oktatók motiválásáért, hiszen nélkülük nem lenne sikeres ez a mozgalom.*

Cziráki Szabina: A TDK-hoz is kell oktató meg hallgató, mind a kettő nélkülözhetetlen természetesen. Épp ezért nagyon lényeges, hogy az oktatók megkapják az elismerést. Nagyon örülünk, hogy az egyetemi tanári kinevezéseknél, illetve az egyetemi oktatói kinevezéseknél figyelembe veszik a tehetséggondozást. Persze ez nem minden intézménynél ugyanolyan súllyal jelenik meg. De látszik, hogy megjelent ez az irányvonal, és nagyon bízunk benne, hogy folytatódni is fog. Ez az egyik irány. A másik, hogy az OTDT-nek van egy kitüntetése, az úgynevezett Mestertanár Aranyérem, amelyet minden második évben adunk át az intézmények jeles alakján az oktatóknak. Kell hozzá legalább tízéves szakmai múlt, tehát legalább tíz éven

keresztül eredményes témavezetői munka, ami a hallgatók felkészítését jelenti az OTDK-ra, illetve az intézményi TDK-ra. Fontos még a tudományszervezés, illetve magának a szervezési folyamatnak az elismerése. Tavaly alapított az OTDT egy kimondottan a szervezőknek adható elismerés, mert azt látjuk, hogy a tudományos diákkörnek a szervezése az intézményeken belül, ami nagy leterheltséget jelent, nem feltétlenül témavezetésben jelenik meg. Fontosnak tartjuk, hogy ezt az inkább adminisztratív jellegű, viszont a tehetséggondozás szempontjából nélkülözhetetlen munkát is elismerjük. Ezt a kitüntetést, a kiváló TDK-szervezői díjat az idén fogjuk először átadni.

FeMú: *Okoz-e valamilyen fennakadást a tehetséggondozásban a bolognai rendszerben kialakított képzési struktúra, vagy aki bekerül egy ilyen tehetséggondozási rendszerbe, az úgyis tovább fog lépni a következő képzési szintre? Látszik-e valami törés, akár az oktatói oldaláról, akár a hallgatók oldaláról? Mit érzékelnek ebből a szakkollégiumok?*

Horváth László: A bolognai rendszer bevezetésével drámaian megnövekedett a hallgatói létszám. A válogatás komoly feladat, már megszólítani is nehéz azokat, akiket egyáltalán biztatni lehet, hogy a szakkollégiumokba jelentkezzenek. Az Eötvös Collegiumban régi alapelv, hogy első éveseket veszünk föl, nem várjuk meg, hogy a hallgató másodévre bizonyítson, egyszerűen fogalmazva, biztosra menjünk. Jelentős kockázat rejlik ebben, de úgy gondoljuk, hogy különösképp a bentlakók esetében, a vidékről érkező 18-19 éves, egyetemet kezdő fiatalokt kell segíteni. Jóllehet a minőségi képzés teljesen egyértelműen az MA, PhD felé tolódik, mi a tehetséget mégis az első pillanattól fogva próbáljuk megtalálni. Szóba került, hogy kell-e képezni a tehetséget megtaláló vagy gondozó tanárokat. Mi annyiban vagyunk könnyebb helyzetben, hogy az Eötvös Collegium tehetségtámogató tevékenységének háttérében csaknem töretlen hagyomány van. A régi növendékek is odafigyelnek, ajánlanak, illetve működik a belső, állandó folytonosság, hogyan kell vezetni diákjainkat. Egymásnak adják át a stafétát a tanári generációk is. Visszakanyarodva az alapkérdésre, az első évfolyamtól elindulva úgy kísérjük a diákokat, hogy ha helytállnak három éven át, és a BA-diplomát megszerezték, illetve a kollégiumi követelményeket is teljesítették, akkor a belső rendszerünk szerint nem kell újra felvételizniük. A műhely vezetője a tanári kar előtt nyilatkozik, hogy a hallgató továbbra is tag maradhat. A doktori szintre való belépés már komolyabb szűrőt jelent, megpróbálunk egészséges korlát biztosítani. Fontos, hogy a Collegiumot ne egyre inkább a jól teljesítő, bizonyított PhD-hallgatókkal, doktoranduszokkal töltsük fel, hanem jelöljünk ki egyértelmű számot, ti. évente a 200 collegista, illetve 110 bentlakó collegista közül legfeljebb kettő lehet szenior, nem több. A már bizonyított tehetségek mellett igenis adjuk meg a lehetőséget az első évesek számára is.

Demeter Endre: Nagyjából összefoglalnám, amit a többi szakkollégiumból látok a bolognai rendszer kapcsán. A problémát az okozza a legtöbb helyen, hogy felvételin olyan embereket akarnak felvenni, akiket érdekel a saját szakterületük, ez legyen közgazdaság, jog, pszichológia vagy bármi egyéb. Csakhogy ezek nem olyan tárgyak, mint mondjuk a földrajz vagy a kémia, amiről már az ember a középiskolában tudja, hogy érdekli. A szakkollégiumok egy része ezért nem annyira tud visszanyúlni a középiskolás tehetséggondozáshoz, hanem meg kell várniuk legalább egy, de inkább két félévet ahhoz, hogy látszódjon, hogy a hozzájuk jelentkező

tényleg motivált-e szakmailag, és érdemes-e őt felvenni. Sok esetben ez akár három-négy félévre is kitolódhat, azaz felvesznek másod-, harmadéveseket is, netán mesterszakosokat. És ebből a szempontból a bolognai 3+2-es felosztás tud problémákat okozni. Nem is annyira a fővárosi, jóval inkább a vidéki szakkollégiumok esetében. Különösen azoknál, amelyek nem nagy egyetemvárosban működnek, mert ott nagyon jellemző, hogy a mesterszintet már Budapesten vagy valamelyik nevesebb, nívósabb egyetemen, netán külföldön akarják elvégezni a helyben legtehetségesebb hallgatók. Így ezek a szakkollégiumok nagyon nehéz helyzetbe kerülnek, mert a mesterszak idejére már kikopnak azok az emberek, akiknek vannak szervezeti tapasztalataik, és már van olyan jellegű szakmai tudásuk, hogy érdemben tudják előre vinni a szakkollégiumot. Azaz ne csak kivegyenek a rendszerből, például kurzusokra járjanak, hanem generálják a működést, például kurzust szervezzenek.

Ahol nem műhelyjellegű a munka, ott a szervezeti tapasztalat a minőség szempontjából is fontos, hiszen az biztosítja a minőséget, hogy a tapasztaltabbak segítségével a jó tanárokat hívják. Ez biztosítja a magas színvonalú kurzusokat, és azt, hogy az oktatókhoz lehet fordulni, színvonalas segítséget kapni, és a kurzus keretein túl is fennmarad a közös munka, kialakulhat a mester-tanítvány viszony. Ezért ezeket az oktatókat rendszeresen hívják a szakkollégiumok, és ők el is mennek, hiszen egy sikeres szakkollégiumban jobb, mélyebb és izgalmasabb órákat lehet tartani.

Harsányi Szabolcs Gergő: Én negyedéves koromban mentem OTDK-zni, és abban az időben relatíve fiatalnak számítottam, illetve korainak számított, hogy másodéves koromban kezdtem az egész TDK-zást. Most pedig azt látom, hogy a bolognai rendszer miatt sokan már másod- vagy akár első éves korukban elkezdik. Éppen a múlt héten jött hozzám egy lány, hogy szeretne elsősként TDK-zni. Ez egyrésztől nagyon jó dolog, de nagyon nehéz is neki alapvető tudást átadni, amit ő majd még később fog, csak a harmadik, negyedik félévben tanulni. Egyrészt lehet, hogy nagyon érdeklődik a téma iránt, másrészt pedig van egy sürgetettségigény a hallgatókban, mindenképpen már eredményt akarnak elérni, mert sokszor nehéz, egyre nehezebb mesterképzésre bekerülni, például a pszichológia szakon. A bolognai rendszer tekintetében abban látom a problémát a tehetséggondozással kapcsolatosan, hogy sokan másik MA-ra mennek át. Az OTDT-nek nagyon jó erre a szabályzata abból a szempontból, hogyha én harmadéves korában témavezetője vagyok egy TDK-zós hallgatónak, aki ezután MA-ra máshova megy, attól még a következő évben az én nevem alatt, az én intézményemben tudja folytatni a munkáját. Személyes példát is tudok erre hozni, volt ilyen intézményváltó hallgatóm, aki aztán eredményes lett az OTDK-n, viszont innentől kezdve már a helyzet sokkal nehezebb. A hallgatónak mérlegelnie kell, hogy itt van a témavezetőm, de ott van olyan mesterképzés, amely nekem jobban tetszik, vagy úgy tűnik, hogy majd hasznosabb lesz, akkor inkább az MA-t választja, és átmegy máshova, akár teljesen másik városba is.

Balogh László: Az alapkérdéshez én is egy-két tapasztalatot szeretnék elmondani a Debreceni Egyetemről. Félünk annak idején, amikor közelgett a bolognai rendszer bevezetése, hogy ez meg fogja törni a tehetséggondozás lendületét is. Az elmúlt évek viszont azt bizonyítják, hogy nem annyira. Való igaz, amit itt a kollégák fölvetettek, hogy némi törést hozott, de a Debreceni Egyetemen egy kicsit elébe mentünk a problémának, és megpróbáltuk úgy elismerni a ko-

rábbi teljesítményeket már a BA-tól, BSc-től kezdve, hogy az mintegy segítségül szolgáljon az MA-ba, illetve MSc-be lépéshez, és ennek a formáját is kidolgoztuk. Kap a tehetségprogramot elvégző vagy abban közreműködő és krediteket teljesítő hallgatónk a BA végzésekor a diplomához egy mellékletet. A melléklet jelzi, hogy mit teljesített, legyen az TDK-s teljesítmény, szakkollégiumi tagság stb. És erre, ha az egyetemen belül szeretne maradni a hallgató, akkor pontokat is kap az MA-felvételéhez. Ez így működik a PhD-képzésnél is. Nagy problémát nem jelent, ha egyetemen belül vált szakot vagy más karra megy, mert ha akar, ugyanúgy tud együttműködésben továbbdolgozni a korábbi tutorával, mentorával, vagy vált, de helye van a rendszerben. A problémát az okozhatja, ahogy a kolléga is mondta, ha elhagyja az egyetemet. Szerencsére nem sokan mennek, de azért előfordul a pszichológiában is, hogy nincs olyan mesterképzés, ami iránt érdeklődik a diák, és akkor elmegy. Ez nincs a helyén, jó lenne, ha esetleg országosan lehetne valamiféle egységes rendszert kialakítani, amit legalább ajánlásként elfogadnának, mert ha az egyetemen belül marad, akkor mind az MA-nál, mind a PhD-nál pluszpontokat kap, ami segít, és nyilván, ha ő már bizonyított, kapja meg ezt az előnyt. De ha elkerül az egyetemről, külföldről nem is beszélve, akkor jelent ez igazán törést.

FeMű: *A Tehetségútlevel Program esetleg ilyen funkcióban nem működhet?*

Cziráki Szabina: Már érkezett hozzánk ilyen megkeresés, de még nem dolgoztuk ki. Most a XXXI. OTDK miatt erre már sajnos korlátozottak az időkereteink. Érkezett már olyan felvetés is, hogy az egyetemek közti mozgást esetleg nyomon lehetne követni. Az OTDT is tartott attól, hogy a kétciklusú képzésben csökkeni fog a TDK-zó hallgatók száma, mert az alapszakos hallgatók nem tudnak bekapcsolódni a tudományos diákköri tevékenységbe, és ez hogyan érinti majd az OTDK-t. 2009 volt az első év, amikor már nagyobb számban jelentek meg az OTDK-n alapszakosok, és 2011-ben megvizsgáltuk a kérdést. Az eredmény nagyon érdekes, az OTDK-ra benevezett hallgatók 46%-a az intézményi TDK-konferencia idejében még alapszakos. Ez az arány a helyezést elérők esetében 41%. Ezt úgy értékeltük, hogy a TDK-ban ilyen szempontból nagy törést valóban nem okozott a kétciklusú képzés. Persze, sokkal árnyaltabb ennél a kép, ezek csak a szikár adatok, és az OTDK-nál mi mindig azt vesszük figyelembe, hogy az intézményi TDK idején milyen képzésben vett részt a hallgató, és akkor hol tartott, hiszen ugyanazt a pályamunkát kell bemutatnia az OTDK-n is.

Balogh László: Szeretnék felvetni egy új aspektust. Valaha, akár két-három évtizede is az volt a jellemző, hogy elsősorban a felsőbb évesek vettek részt az OTDK-kon, és ők nyerték a díjakat. Viszont az utóbbi években valóban azt lehet tapasztalni, hogy már a BA-sok is ott vannak. Egy pillanatra tekintsünk lefelé, ennek azért oka van, nem a véletlen. Már nem csak az egyetemek figyelnek oda jobban a BA-sokra és a tehetséggondozásra, hanem azért itt nagy elismeréssel kell szólni a Csermely Péter-féle Kutató Diák Mozgalomról. Ennek keretében a szakterületi, tudományterületi alapfogásokat megismerik, kutatni kezdenek a diákok már középiskolás korukban. Sőt, most már van olyan fajta törekvés is a tehetséggondozásban, hogy ezt terjesszék ki az általános iskolákra is. Ha ez a rendszer felépül, akkor tényleg nincs itt probléma, mint ahogy szerencsére ezt mutatják az adatok, számok is. De valóban nem mindegy, hogy milyen az együttműködés e vonatkozásban a közoktatás, illetve a felsőoktatás között. Valaha

az volt a célkitűzés, az alapelv, hogy kutatóvá majd az egyetemen válik a hallgató, de ott sem mindjárt az elején, hanem majd a felsőbb évfolyamokon. Ma ennek korábbra hozatalának nincs semmi akadálya, nagyon jól működik ez a mozgalom. Más vonalon is történnek próbálkozások, ilyen a Tehetséghidak vagy a Génius Program a mentormozgalmal megerősítve. Úgy gondolom, ha van érdeklődő gyerek már felső tagozatos, illetve középiskolás korban, nagyon messzire el lehet velük jutni. Külföldön már láttuk régebben is, hogy kenterbe verik olykor ezek a gyerekek az egyetemistákat is. Egyébként most már itthon is lehet ilyenről hallani.

Cziráki Szabina: Sok intézményben azért már megkezdődött ez a folyamat. Járják a középiskolákat, ismerkednek a diákokkal, táborokat szerveznek nekik. Ez is nagyon sokat segít abban, hogy aki tehetséges, az könnyebb úton mozoghasson a tehetségvonalon a felsőoktatásban. Másrészt az OTDK meg a TDK felvételpontot jelent a mesterképzésre. Ezt is ki kell mondani, hogy a hallgató azért is megy TDK-ra, mert tudja, ha tovább akar tanulni, akkor szüksége van rá.

FeMű: *Sokszor szóba került, hogy az együttműködésnek nagyon sokat köszönhetünk. Hogyan látják a szakmai műhelyek, az intézmények közötti együttműködést? Felsőoktatási intézményekkel együtt tudnak működni, vagy külön, helyettük működnek? Milyen szakmai szervezetekkel, nemzeti szervezettel tudnak kapcsolatot létesíteni?*

Horváth László: Az említett Kutató Diák Mozgalom szép és jó példa számunkra is. A Collegium együttműködési szerződést kötött a mozgalommal, amely magában foglalja azt is: amikor valamilyen rendezvényre Budapestre jönnek a kutató diákok, mi szállást biztosítunk számukra. Ez egy példa a sok közül, hogy miként próbáljuk a középiskolából érkező tehetségeket megszólítani. Tavaly diákjaink természettudományos nyári tehetségábort szerveztek. Úgy tűnik, mintha mostanában több pályázati forrás adódna az ilyen típusú rendezvényekre is. Elkerülhetetlen, hogy közvetlenül szóljunk a fiatalokhoz. A természettudományokban is szükség van erre. A bölcsészettudományok területén (amelyet magam is képviselek) azonban már szinte drámai a helyzet. Ha nem próbáljuk tevékenyen felkutatni és biztatni a tehetségeket már a középiskolákban, akkor a kutatói, illetve a tanári pályára készülő hallgatók eltűnhetnek. A nagy szakokra, például történelem, magyar, de sorolhatnám a hagyományosan nagy nyelvzakokat is, nemigen jönnek a diákok, mert a megélhetési szempontok erősen befolyásolják őket. A szakkollégiumoknak tehát olyan kötelezettségük is van, hogy a nehézségek ellenére próbáljuk megnyerni a diákokat a régi tudós tanári és kutatói pályára. A mi szakkollégiumunk az ELTE részeként belső autonómiát élvez. Az intézményi kapcsolatfelvétel ugyanakkor mindig az egyetem támogatásával, jóváhagyásával történik. Határozottan törekszünk a kapcsolatfelvételre országon belül és kívül is. A Collegium több tudományszakot képvisel, ténylegesen interdiszciplináris. Négy karnak a diákjai élnek szó szerint egymás mellett, és beszélgetnek nap mint nap egymással, így tágul tudományos és emberi horizontjuk.

Vannak karokhoz kötődő szakkollégiumok az ELTE-n, a Bibó a jogászoké, a Bolyai a TTK-soké, ezekkel a testvérkollégiumokkal is fontos az együttműködés, de említhetnék a vidéki szakkollégiumokat, például a szegedi Eötvös Loránd Szakkollégiumot, amely a szó szoros értelmében testvérkollégiumunk. Ezek természetes, magától értetődő kapcsolatok, de ezen túlmenően is igyekszünk bővíteni a hálózatot mindazokkal, akikben mutatkozik erre hajlan-

dóság. Nagyon fontosnak tartom a Kárpát-medencei kitekintést is. Tervezetten igyekszünk erősíteni, illetve támogatni, előremozdítani a magyar ajkú szakkollégiumi tevékenységeket Erdélyben, Kárpátalján. Épp most készülünk tanulmányi kirándulásra a Délvidékre is. Úgy látom, hogy ez nem egyfajta nemes lélekkel átélt küldetés, hanem egyértelműen a mi szakkollégistáinknak is a javára szolgál. Más tudományszakok képviselőivel, más közegeből érkező társaikkal vehetik fel a kapcsolatot.

Demeter Endre: Kiegészíteném a dolgot az árnyoldalával, miközben teljesen egyetértek az eddig elhangzottakkal. Az egyik az, hogy gyakorlatilag az utóbbi tíz évben egy szakkollégiumi expanziót éltünk meg, és ez nyilvánvalóan a régi nagy múltú szakkollégiumok szemében egyfajta minőségi problémát is a felszínre hozott. Ugyanis felvetődik a kérdés, vajon ezek az újonnan alakult szakkollégiumok miféleképpen működnek. Ténylegesen munka folyik-e bennük, vagy egész egyszerűen csak arról van szó, hogy megnyíltak TÁMOP-os források, amiket ezzel a címszóval le lehet hívni? Szóval szakkollégiumnak lenni nem annyit jelent, hogy egy kollégium kiírja a neve elé azt, hogy szak, és akkor ő ettől szakkollégiummá válik. Ezeknek a feltevéseknek az lett az eredménye, hogy a szakkollégiumi mozgalomban most egyfajta intézményesülés zajlik, ami gyakorlatilag a minősítési rendszer kidolgozásához vezetett. Az idei év elején megjelent kormányrendeletben ez már fixálódni is látszik, és úgy tűnik, hogy ez működő rendszer lesz a későbbiekben. Lesznek szakkollégiumi címet viselő szakkollégiumok, amely címet egy vagy három évre kapják meg. Lesznek szakkollégiumi ígéretesek, és lesznek a többiek, akiket lehet motiválni, hogy ténylegesen szakkollégiumként működjenek.

Mindenesetre a minősítés konfliktusokkal jár. Például vannak a mozgalmon belül is irányzatok, az egyiket kis egyetemi típusnak hívjuk, a másikat egyesületinek – nyilván mindegyik azt gondolja, hogy ő működik jól. Rajtuk kívül vannak az intézményi fenntartásúak, amelyek tényleg teljesen máshogy működnek, mint az előző két fajta. Úgy gondolom, hogy mindegyiknek van jogosultsága, mert más hallgatókat tudnak megszólítani, és teljesen más funkciókat töltenek be. De akceptálható az a vágy is, hogy ha egy munkáltató kezébe vesz egy önéletrajzot, amelyben feltűnik a szakkollégiumi tagság ténye, tudja, hogy az milyen képességekkel, milyen minőséggel jár együtt.

Budapesten nagyon szerencsés helyzetben vannak a hallgatók. Egy szociológus, ha jól számolom, öt vagy hat szakkollégium közül választhat. Vidéken azért egy kicsit – főleg a nem egyetemvárosokban – nehezebb szakkollégiumokhoz kapcsolódni. Nagyon fontos a szakkollégiumok egyetemekkel való kapcsolata, de a gazdasági válság miatt elég nagy mennyiségű pénz vonódik ki a felsőoktatásból, így a helyzet jelenleg nehéz. Meg kell találni azokat a szövetségeseket, akikhez ügyek mentén kapcsolódni lehet. El kell azt tudni érni az intézmények belső politikai csatározásai közepette, hogy legyen forrás a szakkollégiumok támogatására, ha nem is több, mint eddig, legalább ugyanannyi.

FeMű: *Ebben a nehéz helyzetben lehetséges az együttműködés? Vagy inkább versenyhelyzet van a szakkollégiumok között a túlélésért?*

Demeter Endre: Azt gondolom, ha hosszú távú stratégiában gondolkozunk, akkor a szakkollégiumoknak azt kell elérniük, hogy az egyetemek számára minél fontosabbak legyenek. És amikor az

intézmények a felvételizőkért küzdenek, akkor jó lenne, ha az is számítana, hogy van-e szakkollégium, és ha van, milyen színvonalú, milyen pluszszolgáltatásokat ad. Mert ha ezt sikerül elérni, akkor a szakkollégiumok jó pozícióba kerülnek. Szakkollégistaként nyilván azt gondolom, hogy a szakkollégiumi képzés, már csak azért is, mert a tömegoktatással szemben jellemzően kics csoportos jellegű, sokkal hatékonyabb, magasabb színvonalú. Ez pedig nemcsak a szakkollégiumot kell, hogy vonzóvá tegye, hanem az egyetemet is, ahol egy ilyen képzés elérhető – de ez nincs benne a köztudatban, az intézményi rangsorokban sem jelenik meg.

Balogh László: Tágítanám a kört, ismét Csermely Pétert kell szóba hoznom, aki mint hálózatkutató a 2000-es évek közepe táján az élére állt a civil tehetséggondozó mozgalmaknak, és a vezetése alatt létrejött a Géniusz Tehetséggondozó Program. Ennek egyik fő célkitűzése az, hogy létrejöjjenek az úgynevezett Tehetségpontok, és ezek között kapcsolati rendszer épüljön ki, a közoktatástól kezdve a felsőoktatásig, sőt azon túlmenően is. Elindult ez a rendszer, most körülbelül már ezer Tehetségpont van, és ebből sok működik az egyetemeken, felsőoktatási intézményekben is. Ez nem önmagában érdekes, ezek anyagi támogatást is kapnak, éppen a Géniusz Programból vagy a Nemzeti Tehetség Programból, újabban a Tehetséghidak Programból is. Tehát megéri Tehetségpontnak lenni, erősíteni ezeket a kapcsolatokat, mert különben sok érték benntagad. A Tehetségpontok több szinten működnek: intézményi, helyi, települési és regionális. Arra próbáljuk rávenni a felsőoktatási intézményeket, hogy regionális Tehetségpontként működjenek. Ez azt jelentené, hogy össze kellene fogni, kapcsolatokat építi a térségben levő, régióban levő más felsőoktatási intézményekkel, de jelentené egyben a közoktatás tehetséggondozását is. Látom annak lehetőségét, hogy ez a mozgalom még tovább fog erősödni. Az alapkérdés arra vonatkozott, hogy az egyetemek, felsőoktatási intézmények között milyen az együttműködés. Ahogy én ebbe belelátok, akár a tudományos diákkör vagy a szakkollégiumok ragyogó példáját adják ennek. Nagyon sok jó kezdeményezés van, ezeket nyilván erősíteni kellene. De hát ez pénz függvénye is biztosan. Jó úton járunk országosan a tehetséggondozás ügyének kibontakozásában.

FeMú: *Kitértünk a közoktatás irányába, de a másik végpontról, a felsőoktatásból kilépőkről még nem beszéltünk. Van-e relevanciája az alumninak a tehetséggondozásban?*

Horváth László: Az Eötvös Collegium az egyetem része, ahhoz sok szállal kapcsolódik. Olyan jó értelemben vett központosított felelősségi rendszert működtetünk, amely messzemenően figyelembe veszi a diákönkormányzatiságot. Hogy ne mindig azonnal az Eötvös Collegiumot említsem, a Bibó-kollégium például nagy erőfeszítéseket tesz, hogy a növendéki hálóját tényleg úgy tudja megszólítani, hogy mindenféle értelemben segítse a mostani működést. Nálunk, a háború előtti Collegiumban informális, mégis hatékony rendszer működött, ti. az egykori Eötvös-collegista tanár ajánlotta saját diákját. Rögtön tudta, hogy ha a Pázmány-egyetemen fog tanulni tehetséges tanítványa, akkor az Eötvös Collegiumba kell mennie. Figyelmébe ajánlotta a Collegium igazgatójának, hogy „kopogtassa meg a fejét”. Ez a jól működő hátszág föllazult sajnos, a történelmi események miatt folyamatossága megszűnt, ugyanakkor ma tudatosan egyre erősítjük az elemeit. A végzetek egyfelől ma is ajánlanak diákokat, másrészt pedig tevékenyen, szinte egyetlen hívó szóra, eljönnek órát tartani. Tegyük hozzá, legtöbbször honorárium nél-

kül. Tulajdonképpen ez a szellemi – egyszersmind érzelmi – tőke tartja meg, és viszi előre a Collegiumot. Mindez természetesen szakonként változó mértékű, például egyes bölcsész szakokon nehezebb a Collegium pusztá nevével előadót megnyerni. Szűkebb szakterületemről ugyanakkor elmondhatom, nemigen van olyan klasszika-filológus, aki ne örülne a felkérésnek. Oktatók és tehetséges hallgatók kölcsönhatásaként is működik mindez: jó olyan közegbe visszajönni és tanítani, ahol érdeklődő, haladni igyekvő diákokkal találkozhat az ember.

Demeter Endre: Ami még nagyon fontos, az a munkaerőpiacra való kilépés. Nyilván egy olyan nagy múltú szakkollégium, ahol nem tanárokat vagy kutatótanárokat képeznek, hanem a piacra bankárokat, netán mérnököket, tud olyan csatlakozási pontokat találni, ahol tagjai diákmunkásként vagy értelmiségi szakmunkásként ki tudnak alakítani munkakapcsolatokat a cégekkel. Ha pedig beválnak, akkor egy kicsit összetettebb feladatot kapnak, és így gyakorlatilag el tudják kezdeni építeni a karrierjüket. A szakkollégiumok részéről ez egy komoly plusz, amennyiben a végzetek az alumnirendszeren keresztül hozzák ezeket a lehetőségeket.

FeMű: *A tehetséggondozás véget ér az egyetemi diplomával, vagy követik tovább a tehetségek útját?*

Harsányi Szabolcs Gergő: Létezik a Pro Scientia Aranyérmesek Társasága, de emellett van egy levelezőlistánk, amelyen keresztül elérünk sok olyan Pro Scientia aranyérmet, akik nem léptek be a társaságba. Van egy próbálkozásunk: nagyjából egy éve közösségépítő programokat szervezünk ennek a körnek. Kétévente egyébként is van egy konferenciánk, a közösségépítő programoknak hála, most jóval többen jöttek el arra, mint a korábbi években. Próbáljuk megerősíteni a kapcsolatokat. Nem mérjük, hogy ez működik-e vagy sem, de az informális kapcsolatok biztosan épülnek. Abból a szempontból nagyon izgalmas ez a kezdeményezés, hogy teljesen más tudományterületen dolgozók, az egyetemi számlárlétrán teljesen máshol lévő emberek vagy éppen nem is az egyetemi közegben dolgozók beszélgethetnek egymással. A konferencián is eltérő tudományterületek képviselői hallgatják meg egymás előadásait, természetesen úgy, hogy az kikötés, az előadásokat mindenki úgy állítsa össze, hogy az adott témában laikus hallgató számára is érthető legyen. Érdekes együttműködések tudnak kialakulni, amikor például egy jogász hozzászól egy orvos előadásához. Ezek nagyon fontos dolgok, még ha a mérhető haszon csak évek múlva jelentkezik is.

Cziráki Szabina: Amit mi látunk, az az, hogy a korábbi OTDK-zó hallgatók hogyan jelennek meg a felsőoktatásban vagy a kutatás világában. 1989-ben adta át az OTDT az első Pro Scientia Aranyérmetet, és mára több olyan Pro Scientia aranyérmes van, akinek már saját Pro Scientia aranyérmes hallgatója is van. Tehát látszanak az eredmények, de szisztematikus követés nincsen. A Pro Scientia aranyérmesek körülbelül 600-an vannak most. Ez egy szűkebb létszám, de az OTDK-n nagyjából 5000 pályamunka van. Ezek követésére vagy visszacsatolására még nem dolgoztunk ki módszert. Már régóta napirenden van, hogy valamilyen formában ezt el kellene kezdeni, és megnézni, hova jutnak el ezek a hallgatók. Az látszik, hogy a doktori iskolába való bekerülésnél nagyon fontos szempont a TDK- és az OTDK-munka, ezért az bátran kijelenthető, hogy a doktoranduszoknak jelentős része OTDK-zott.

FeMú: *Elmondható az, hogy a felsőoktatási tehetséggondozás a tudós létre való felkészítés?*

Balogh László: Úgy gondolom, hogy ez az egyik fő célkitűzése, a klasszikus, hagyományos egyetemi, tudományegyetemi képzésnél valóban így van, az teljesen egyértelmű. Arányaiban talán legnagyobb tényleg a tudósképzés, ha a tehetséggondozást megnézzük. De ha kitekintünk, más területen már nem csak erről van szó, hanem hogy olyan szakembereket képezzünk, formáljunk, akik hatékonyak lesznek, akik a tehetségüket tudják kamatoztatni az adott területen, ha az iparban – az iparban, ha a művészetekben – a művészetekben. Ezek új mozzanatok, mert például a mi egyetemünkön szakkollégiumok műszaki vonalon, illetve a zenészeknél nem nagyon voltak. És aztán, hogy egységes egyetem lettünk, látták, hogy jól működnek ezek a szakkollégiumok a többi karokon, és ők is létrehozták. Ilyen kisugárzása is van a hagyományoknak. Alapvetően tényleg a tudósképzés volt a meghatározó célja, de ma már kiszélesedett ez a célkitűzési rendszer.

Cziráki Szabina: Mi azt látjuk, hogy diszciplinárisan ebben a kérdésben jelentős eltérések vannak. Informatikai területen például országszerte elég sok helyen van képzés, ennek ellenére ez egy kis szekció. De a műszakisoktól is gyakran kaptunk olyan jellegű visszajelzéseket, hogy sok nagyon jó hallgató nem jön TDK-zni, mert őket az ipar „felszívja”. Első, másodéven már a versenyszféra felfedezi őket magának, és inkább odamennek, mert pénzt tudnak keresni, külföldre küldik őket, olyan lehetőségeket biztosítanak számukra, amit a TDK-ban sajnos nem kaphatnak meg. Ugyanez igaz a PhD-képzésekre is ezeken a területeken, sokan otthagyják, vagy már be sem iratkoznak, mert inkább munkát vállalnak.

Horváth László: Abban a különleges helyzetben vagyok, hogy rendre több mint száz év történetére tudok vissza-visszautalni. A collegiumi képzés, majd a háború utáni szakkollégiumi kiegészítő képzés kétségtelenül a színvonalas magyar tanárképzés meghatározó eleme volt. Az intézmény létrejötte is annak köszönhető, hogy a 19. század utolsó negyedében nagy volt a hiány jól képzett tanárokból. A Collegium ugyanakkor bizonyos értelemben túlteljesítette hivatását, mert a középiskolai tanárok mellett kiváló tudósokat is nevelt. Tény, hogy a mai körülmények miatt a tanárképzés területén nehéz bármilyen folytonosságot fenntartanunk, a törekvés mégis megvan. A Collegium eredményeit az utóbbi két évtizedben inkább az ígéretesen induló kutatói pályák jelentik. Beszélhetünk azonban egy sokkal szélesebb hatásról is. Egy jól képzett matematika–fizika szakos tehetség, aki tanárnak készül, de akár tudós is lehetne, a biztosan megszerzett szakirányú képzettségét és a Collegiumban kapott tág horizontot szélesebb értelemben is tudja a nagyvilágban kamatoztatni. Számos példát említhetnék az évfolyamtársaim közül is, hogy magyar vagy matematika–fizika szakos tanárjelöltből vagy akár vegyészelőből hogyan lett a versenyszféra kiváló szakembere. Úgy gondolom, hogy a szakkollégiumok egyedi közege, szellemisége olyan háttérrel tud adni a tehetségnek, amelyet nem csak az érettségi után választott és az egyetemen tanult szakterületeken lehet kamatoztatni.

Demeter Endre: Kicsit visszakanyarodnék a doktori képzéshez, amelyre valamilyen szinten a tehetséggondozás rendszerének csúcsaként tekinthetünk. A probléma ezzel alapvetően az, hogy nem versenyképes. Azokon a területeken, ahol a piac is elkezd jól teljesítő emberekre vadászni,

nincs az a 25-26 éves fiatal, aki azt mondja, ha esetleg kap állami ösztöndíjat, hogy 90 vagy most már talán 100 ezer forintért úgy dönt, hogy neki három évig most ez lesz a dolga, miközben a piacon ennek mondjuk kétszeresét, háromszorosát haza tudná vinni. Különösen egy olyan időszakban, amikor teljesen egyértelmű, hogy az egzisztenciáját kell megalapozni, szülőktől leválni, saját családot alapítani. Ameddig a PhD egy ilyen alternatíva, addig a határon belüli kutatói utánpótlás szerintem nagy bajban van. Egy tehetséges fiatal, főleg ha nyelveket beszél, akár kettőt, hármat, akkor nem azt fogja mondani, hogy én itthon maradok. Ami, hozzáteszem, nem baj, de nemcsak azt a rendszert nem látom, amely a hazatérést elősegíti, hanem azt sem, amely a szoros szakmai kapcsolattartást lehetővé teszi. Lennének pedig eszközök a nyári egyetemektől kezdve a konferenciákig, de akár ebben a szakkollégiumoknak – különösen az alumnirendszerüknek – is fontos szerepe lehetne.

FeMú: *Köszönjük a beszélgetést!*

Szerkesztette: Garai Orsolya és Koltói Lilla

Népi játszóházvezetői tanfolyam nyári tábora, Szigliget – gyékénybontás
fotó: Benedek Krisztina